

**Δημιουργώντας στα παιδιά την πρόθεση
να προστατεύσουν το περιβάλλον:
ένα project για τη διαχείριση των απορριμμάτων,
βασισμένο στη Θεωρία Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς**

**Κοραλία Αγαπητού¹, Άννα Βαρσάμου², Παρασκευή Βλάχου³
Αθηνά Γκότση⁴, Πέγκυ Κατσούλη⁵**

Εκπαιδευτικοί Π.Ε 60, μετεκπαιδευόμενες στο Διδασκαλείο ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

1. lia_agapitou@hotmail.com, 2. indieann@gmail.com,
4. AGOTSI@gmail.com, 5. peggykatsouli@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ακόλουθη εργασία βασιζόμαστε σε μια καινούρια και εξαιρετικά ενδιαφέρουσα θεωρία της κοινωνικής ψυχολογίας, τη Θεωρία Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς (“Theory of Planned Behavior”). Η συγκεκριμένη θεωρία –που μέχρι στιγμής δεν έχει αξιοποιηθεί στα πλαίσια της Π.Ε στη χώρα μας- εξετάζει με ποιον τρόπο δημιουργούνται οι ανθρώπινες προθέσεις, οι οποίες λογίζονται ως προϋπόθεση για κάθε συνειδητή δράση. Στη εκπαιδευτική μας πρόταση προσπαθούμε μέσα από την εμπλοκή σε μια προβληματική κατάσταση («διαχείριση αστικών απορριμμάτων») και τις προσπάθειες επίλυσής αυτής, να δημιουργήσουμε στους μαθητές την αυτόβουλη πρόθεση της προστασίας και φροντίδας του περιβάλλοντός. Το project μας απευθύνεται σε ομάδες Νηπιαγωγείου αλλά μπορεί να αξιοποιηθεί και σε μεγαλύτερες τάξεις του Δημοτικού.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Theory of planned behavior, project, περιβαλλοντική συνείδηση, κοινωνική δράση, διαχείριση αστικών απορριμμάτων, αειφορία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα σημερινά μας περιβαλλοντικά προβλήματα δεν προέκυψαν από δυσλειτουργίες της φύσης αλλά από κοινωνικές επιλογές και δε θα αλλάξουν παρά μόνο αν αλλάξουν οι ίδιες οι κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές δομές που τα προκάλεσαν και τα υποθάλλουν.

Η αειφορία, μια πρόοδος δηλαδή που δε θα καλπάζει αλαζονικά υπακούοντας τους νόμους της οικονομίας αλλά θα σέβεται και θα ακολουθεί τους ρυθμούς αναγέννησης της φύσης, δεν είναι κάτι που θα προκύψει απ’ τη μια μέρα στην άλλη. Χρειάζεται αναδιαμόρφωση της ανθρώπινης συνείδησης και μια εσωτερική μετατόπιση του κάθε ατόμου, η οποία με τη σειρά της θα εξωτερικευθεί με αλλαγή συμπεριφοράς, με μετακίνηση από τις καθημερινές μας συνήθειες και πρακτικές, της οποίες έχει εδραιώσει ο καταναλωτισμός.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Βασικό στοίχημα της Π.Ε για την αειφορία είναι η διάπλαση αυτόνομων και ενεργών πολιτών που θα είναι ικανοί να αναλάβουν κατάλληλες δράσεις ώστε να φέρουν αλλαγές στην περιβαλλοντική και κοινωνική πραγματικότητα. (Φλογοαίτη, 2008). Προκειμένου να πετύχουμε την συνειδητή θετική στάση των παιδιών υπέρ του περιβάλλοντος, βασιστήκαμε στην Θεωρία της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς (Theory of Planned Behavior) που συναντάμε στην Κοινωνική Ψυχολογία, ως τμήμα

της διευρυμένης «Θεωρίας της Εκλογικευμένης Πράξης» (Theory of reasoned action).

Οι Ajzen και Fishbein (Eiser, 1994) πιστεύουν ότι η επίδραση της στάσης στην συμπεριφορά διαμεσολαβείται από την πρόθεση: οι στάσεις αναφέρονται σε συμπεριφορές που περιέχουν πρόθεση, δεν διαμορφώνουμε στάσεις για αυθόρμητες, «απρόβλεπτες» συμπεριφορές.

Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία στις συνειδητές πράξεις ο καθένας μας καθοδηγείται από τρεις παράγοντες (Ajzen, 2002):

1. **Τη στάση μου απέναντι στη συμπεριφορά:** προκύπτει απ' τις πεποιθήσεις μου για την πιθανή έκβαση της συγκεκριμένης συμπεριφοράς και την αποτίμηση των αποτελεσμάτων της (τα ατομικά κέρδη και ζημιές που θα έχω αν δράσω έτσι).
2. **Την υποκειμενική εκτίμηση των κοινωνικών κανόνων:** τις πεποιθήσεις μου για τις προσδοκίες των «σημαντικών άλλων» γι' αυτή τη συμπεριφορά, και την τάση μου να συμμορφωθώ ή όχι με αυτές τις προσδοκίες.
3. **Την εκτίμηση του ελέγχου συμπεριφοράς:** τις πεποιθήσεις μου για την ύπαρξη υποκειμενικών και αντικειμενικών παραγόντων που υποστηρίζουν ή εμποδίζουν το να πετύχω στη συμπεριφορά μου, και την δύναμη της επίδρασης αυτών των πεποιθήσεων πάνω μου.

Συνεκτιμώμενα τα παραπάνω δημιουργούν τελικά μια θετική ή αρνητική πρόθεση συμπεριφοράς. Ως γενικός κανόνας ισχύει πως όσο περισσότερα τα ατομικά οφέλη και μεγαλύτερη η κοινωνική συγκατάθεση και η πίστη πως θα τα καταφέρω, τόσο θετικότερη η πρόθεση να δράσω όπως σκέφτομαι (Ajzen, 2002).

Έτσι οι δραστηριότητες που θα κάνουμε μαζί με τα παιδιά, ανάμεσα στα άλλα θα προσπαθήσουν να τα ωθήσουν στη δημιουργία θετικών στάσεων με τους εξής τρόπους:

- δίνοντας τους θετικά κίνητρα: δείχνοντας τι οφέλη/ ζημιές θα είχαν εκείνα προσωπικά (και εν συνεχεία οι οικογένειές τους, οι φίλοι τους και τελικά ο κόσμος τους) από την σωστή διαχείριση του περιβάλλοντος
- εμπλέκοντας ανθρώπους που τα παιδιά εκτιμούν, τους «σημαντικούς άλλους» (φίλους, γονείς, δασκάλους, δημοτικούς παράγοντες) τους οποίους θαυμάζουν και θα επιβραβεύσουν αυτή τη συμπεριφορά
- δίνοντας τους εφόδια να πιστέψουν ότι έχουν έλεγχο της συμπεριφοράς: μπορούν με μικρά πράγματα να φέρουν μεγάλες αλλαγές, μπορούν να δουν και να ελιχθούν ανάμεσα σε «κοινωνικά» εμπόδια, να δοκιμάσουν να επηρεάσουν τους αρμόδιους, να επηρεάσουν τον κόσμο της γειτονιάς πάνω σε σοβαρά ζητήματα.

Η διδακτική μας προσέγγιση βασίζεται στις αρχές του Εποικοδομισμού, που αποτελεί κεντρικό άξονα του Α.Π. και αξιοποιεί την αρχή της αυτενέργειας, τη βιωματική μάθηση, την ομαδοσυνεργατική δράση, την αλληλεπίδραση του παιδιού με το περιβάλλον -έρευνα πεδίου, παρατήρηση- καθώς και την διαθεματική προσέγγιση της γνώσης (Δαφέρμου, Κουλούρη, Μπασαγιάννη, 2005).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΝΑ PROJECT ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ

Προβληματισμός: Με αφορμή τον «μπλε κάδο» που τοποθετήθηκε έξω από το σχολείο μας τα παιδιά θα μπουν σε μια διαδικασία να προσεγγίσουν το πρόβλημα της διαχείρισης των απορριμμάτων και να ανακαλύψουν ότι η ανακύκλωση δεν είναι η μοναδική αλλά η τελευταία λύση του προβλήματος, αφού όλα ξεκινούν από την

πρόληψη: άρνηση των (περιττών) συσκευασιών, μείωση τους, επαναχρήση των αντικειμένων και τελικά ανακύκλωσή τους.

Διάρκεια: Ολόκληρο το σχολικό έτος. Εκτιμώντας ότι το θέμα έχει πολλές όψεις και δεν είναι ευκαιριακού χαρακτήρα και προκειμένου τα παιδιά να κατανοήσουν πως η σωστή διαχείριση των απορριμμάτων θα πρέπει να μας γίνει τρόπος ζωής, το προσεγγίζουμε μέσα από ένα σχέδιο εργασίας-ομπρέλα, διακλαδιζόμενο κάθε φορά μέσα από τα άλλα, μικρότερα, που θα διαπραγματευτούμε σε όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. στο Νηπιαγωγείο μας.

Σκοπός: Να συνειδητοποιήσουν το πρόβλημα και να αντιληφτούν τις συνέπειες του στην προσωπική τους ζωή αλλά και στην καθημερινότητα της οικογένειας, των φίλων και του ευρύτερου κοινωνικού τους περιγύρου. Να αποκτήσουν, σταδιακά, οράματα και αξίες για μια αειφόρο, βιώσιμη ανάπτυξη και να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη της συλλογικής παρέμβασης στα κοινωνικά δρώμενα, αποκτώντας συνείδηση ενεργού πολίτη και όχι ενός ενημερωμένου «τηλεθεατή».

Στόχοι:

A. Γενικοί παιδαγωγικοί στόχοι:

- τα παιδιά να εργαστούν σε ομάδες, να σχεδιάσουν δράσεις και να βιώσουν την αξία της συλλογικής προσπάθειας για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος να συλλέξουν και να επεξεργαστούν πληροφορίες για το κοινωνικό περιβάλλον
- να αποκτήσουν κριτική ματιά πάνω στα γεγονότα και φαινόμενα που τους αφορούν και σεβασμό για τους ανθρώπους και το περιβάλλον γύρω τους
- να απελευθερώσουν τη φαντασία τους και να ασκηθούν στην ελεύθερη δημιουργική έκφραση

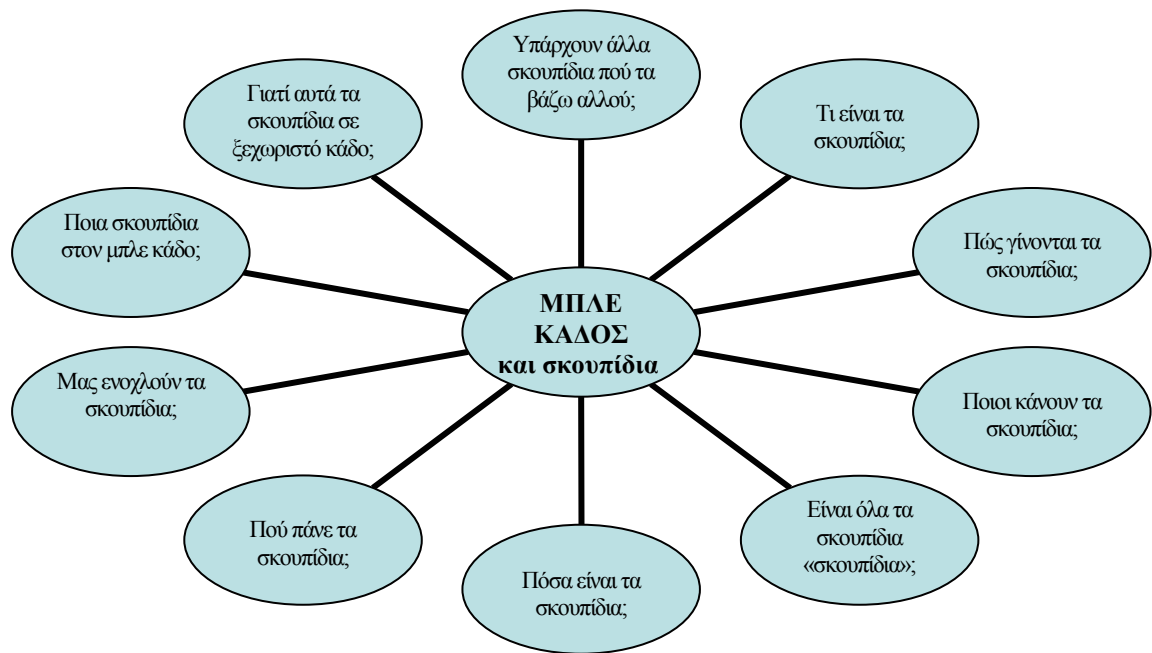
B. Περιβαλλοντικοί στόχοι:

- να γνωρίσουν και να ενημερωθούν για το πρόβλημα διαχείρισης των απορριμμάτων (να μάθουν πώς δημιουργούνται και πού πηγαίνουν τα σκουπίδια, τι σημαίνει και γιατί χρειάζεται η ανακύκλωση, ποια προβλήματα στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον δημιουργεί η συσσώρευση σκουπιδιών κ.α)
- να κατανοήσουν την αλληλεπίδραση ανθρώπου- περιβάλλοντος (να συνειδητοποιήσουν πώς μόνο ο άνθρωπος παράγει «σκουπίδια», να αντιληφθούν τις καταναλωτικές αρχές της κοινωνίας μας και τους λόγους που μας έχουν οδηγήσει στην ανακύκλωση, να αντιληφθούν τις πραγματικές τους ανάγκες –οι οποίες είναι συναισθηματικές και δεν καλύπτονται από αντικείμενα αλλά από επαφή με ανθρώπους και συναισθήματα- και να μπουν σε μια λογική μείωσης των καταναλωτικών τους συνηθειών)
- να ενεργοποιηθούν ώστε να συμμετέχουν σε προσπάθειες αποκατάστασης του περιβάλλοντος (να μάθουν να αξιοποιούν με ποικίλους τρόπους τα αντικείμενα πριν τα ονομάσουν «σκουπίδια», να δρουν ατομικά και συλλογικά για να αλλάξουν πράγματα που ενοχλούν τα ίδια κυρίως –και κατ' επέκταση και τους γύρω τους κ.α).

Α΄ ΦΑΣΗ: ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Αφόρμηση - προβληματισμός

Με αφορμή τους μπλε κάδους που πρόσφατα τοποθετήθηκαν στην γειτονιά και έξω από το σχολείο μας, συζητάμε με τα παιδιά τους λόγους ύπαρξής και τη χρήση τους. Δημιουργούμε ιστόγραμμα με την διατύπωση των αποριών και υποθέσεων μας.

Συλλογή πληροφοριών

Τα παιδιά δημιουργούν ομάδες 2-3 ατόμων προκειμένου να συλλέξουν πληροφορίες που θα δώσουν απάντηση στα ερωτήματα του ιστογράμματος. Παράλληλα ενημερώνονται και οι γονείς που καλούνται να συνδράμουν το έργο μας. Πηγή πληροφόρησης θα αποτελέσουν: έντυπο υλικό (περιοδικά, εφημερίδες βιβλία, πληροφορίες απ' το ίντερνετ), οπτικό υλικό (φωτογραφίες, εικόνες, γελοιογραφίες, βίντεο), επιτόπια παρατήρηση σε σημεία που υπάρχουν σκουπίδια (κοντά σε κάδους αλλά και σε πάρκα, γωνίες δρόμων, σχολικά προαύλια κ.α), συζητήσεις και συνεντεύξεις με αρμόδιους για την αποκομιδή ή διαχείριση των απορριμμάτων.

Αφού η κάθε ομάδα παιδιών συγκεντρώσει το υλικό της, το παρουσιάζει στην ολομέλεια. Αναλυτικά οι ομάδες έχουν αναλάβει (οι δραστηριότητες είναι ενδεικτικές):

Ποια σκουπίδια στον «μπλε κάδο»; Στόχος: να κατανοήσουν ότι τα «σκουπίδια» δεν είναι όλα ίδια και ταξινομούνται με διάφορους τρόπους.

Δραστηριότητα:

Μαθηματικά: τα παιδιά κάνουν ομαδοποιήσεις αντικειμένων και ταξινομήσεις ανάλογα με το υλικό απ' το οποίο είναι φτιαγμένα, ενώ αναφερόμαστε στην καταγωγή- παραγωγή των υλικών

Γιατί αυτά τα σκουπίδια στον «μπλε κάδο»; Στόχος: να αντιληφθούν τα παιδιά ότι η ταξινόμηση των σκουπιδιών δε γίνεται κατά τύχη αλλά γιατί τα ανόργανα υλικά «ανακυκλώνονται» και αυτό είναι ένα μεγάλο κέρδος ενέργειας.

Δραστηριότητα:

Παρακολουθούμε βίντεο για την παραγωγή χαρτιού, προβληματιζόμαστε για τον τρόπο που αυτή επηρεάζει τη ζωή μας (θυσία δέντρων, εργασία ανθρώπων και μηχανών, δαπάνη χρημάτων, κατανάλωση ενέργειας) και ερχόμαστε σε επαφή με το ανακυκλωμένο χαρτί, επίσκεψη στο βιβλιοπωλείο της γειτονιάς, αναζήτηση του σήματος των ανακυκλωμένων προϊόντων, κατασκευή ανακυκλωμένο χαρτιού στο νηπιαγωγείο (βιωματική κατανόηση της εξοικονόμησης κόστους και ενέργειας, συνειδητοποίηση του κέρδους μας από την ενέργεια αυτή).

Υπάρχουν κι άλλα σκουπίδια που τα βάζω αλλού; Στόχος: να αντιληφθούμε ότι εκτός από τα ανόργανα υπάρχουν και τα οργανικά απορρίμματα και αυτά τα δυο διαφέρουν ως προς τρόπο αποσύνθεσής τους: τα οργανικά σήπονται πολύ γρήγορα δημιουργώντας εστίες μόλυνσης αλλά τα δεύτερα αποσυντίθενται αργά και με τρόπους που επιβαρύνουν εξαιρετικά το περιβάλλον.

Δραστηριότητες:

-Στη γωνιά των φυσικών επιστημών «ξεχνάμε» π.χ ένα ποτήρι με γάλα το οποίο μένει εκεί όλο το Σαββατοκύριακο. Γιατί έπηξε, πώς μυρίζει, τι του συνέβη;

-Θάβουμε σε μια γωνιά του κήπου μας ένα μπισκοτάκι, ένα φύλλο από δέντρο, ένα μικρό χαρτάκι, ένα κομματάκι από lego και μια βίδα (διατύπωση υποθέσεων για την πιθανή τους κατάληξη, συστηματική παρατήρηση μέχρι την αποσύνθεση των οργανικών στοιχείων).

Τι είναι τα σκουπίδια; Στόχος: να καταλάβουμε ότι με εξαίρεση τα οργανικά σκουπίδια, για τα ανόργανα δεν υπάρχει ένας ορισμός κοινός για όλους: Αυτό που εγώ δε χρειάζομαι είναι άχρηστο «σκουπίδι» αλλά ταυτόχρονα μπορεί να είναι ο θησαυρός κάποιου άλλου.

Δραστηριότητες:

-Γλώσσα: Κάνουμε λίστες με το τι είναι σκουπίδι για τον καθένα μας.

-Μαθηματικά: Κάνουμε ομαδοποιήσεις, μετράμε και βγάζουμε κάποια γενικά συμπεράσματα π.χ ότι σκουπίδι είναι αυτό που περισσεύει, σπάει, δεν το θέλω για κάτι κλπ.

-Διαπολιτισμική εκπαίδευση: Δείχνουμε εικόνες από παιδικά παιχνίδια που φτιάχνουν παιδιά στην Αφρική από κουτιά αναψυκτικών και άλλα σκουπίδια του Δυτικού Κόσμου. Δοκιμάζουμε να φτιάξουμε παιχνίδια από «σκουπίδια».

-Αισθητική αγωγή: δείχνουμε έργα τέχνης φτιαγμένα από υλικά που κανείς δεν τα είχε δει έτσι (π.χ φωτογραφίες από εκθέσεις trash art) και συζητάμε τα υλικά και αν τους αρέσει το αποτέλεσμα. Όσοι θέλουν κατασκευάζουν στη συνέχεια ανάλογα έργα, με στόχο την προσωπική χαρά της δημιουργίας απ' το «τίποτα» (από «σκουπίδια»).

Πώς γίνονται τα σκουπίδια; Στόχος: να καταλάβουν τα παιδιά ότι τα σκουπίδια στην καταναλωτική κοινωνία τα «αγοράζουμε» μαζί με κάθε συσκευασμένο προϊόν.

Δραστηριότητα:

Επίσκεψη στο σούπερ-μάρκετ για την προμήθεια των απαιτούμενων στα πλαίσια μιας εκδήλωσης: Παρατηρούμε τα ψώνια, συζητάμε και διατυπώνουμε υποθέσεις σε σχέση με το τι από αυτά που πήραμε θα γίνει «σκουπίδι», προβληματιζόμαστε για τις σακούλες, τις μικρές και μεγάλες συσκευασίες, σκεφτόμαστε αν κάποια απ' αυτά μπορούμε να τα αγοράσουμε χωρίς τις συσκευασίες τους, προσπαθούμε να αντιληφθούμε τι κέρδος θα είχαμε εμείς οι ίδιοι από τον περιορισμό των δικών μας σκουπιδιών.

Ποιοι κάνουν τα σκουπίδια; Στόχος: να κατανοήσουν ότι τα σκουπίδια είναι «ιδιαιτερότητα» των αναπτυγμένων πόλεων και των ανθρώπων. Η φύση και όσοι ζουν σε αυτήν δεν κάνουν σκουπίδια -όλα τα απορρίμματά τους επαναχρησιμοποιούνται. Μόνο ο άνθρωπος «παράγει» σκουπίδια επειδή χρησιμοποιεί κατά κόρον συνθετικά υλικά.

Δραστηριότητες:

-Δείχνουμε ένα βίντεο από τους μπαρουτόμυλους σε χωριά της Ελλάδας και συζητάμε για το γεγονός ότι η πρώτη ύλη για το μπαρούτι ήταν τα κόπρανα των ζώων. Μιλάμε για τη χρήση της κοπριάς ως λίπασμα.

-Φτιάχνουμε τον κύκλο της ζωής μερικών ζώων και κατανοούμε ότι στα φυσικά οικοσυστήματα αυτό που θεωρείται απόβλητο από έναν οργανισμό αποτελεί χρήσιμη πρώτη ύλη για κάποιον άλλο, έτσι τίποτα δε χάνεται και συνεχίζεται αρμονικά ο αέναος κύκλος της ζωής. Συνειδητοποιούμε πως αν ζούσαμε σε αγρόκτημα με τα περισσότερα από τα σκουπίδια μας θα ταίζαμε τα ζώα μας.

-Διαβάζουμε τα βιβλία «Ένα δέντρο ζητάει αυλή» - Λίτσας Παναγιωτοπούλου, και «το πράσινο εργοστάσιο» - Στέλλας Βλαχοπούλου.

Είναι όλα τα σκουπίδια «σκουπίδια»; Στόχος: να κατανοήσουν τα παιδιά ότι όλα είναι θέμα «οπτικής»: αυτό που καταναλώνω όταν τελειώσει η «ορατή», αυτονόητη χρήση του πριν το πετάξω μπορώ να το κάνω κάτι άλλο (να το χρησιμοποιήσω με άλλο τρόπο, να το χαρίσω, να το αξιοποιήσω πριν το ονομάσω «σκουπίδι»).

Δραστηριότητες:

-Ακούμε το τραγούδι «μια αρκούδα καφέ» από την Λιλιπούπολη όπου μια αρκούδα κλέβει από τα σκουπίδια έναν παλιό μπουφέ, τον παίρνει στο σπιτικό της πολύ χαρούμενη και ξεχειμωνιάζει δίπλα στο νέο της απόκτημα. Συζητώντας, συνειδητοποιούμε πως υπάρχουν άνθρωποι που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν δικά μας παλιά αντικείμενα –αν τα επισκευάσουν λιγάκι.

-Συγκεντρώνουμε στο σχολείο, σε συνεργασία με τους γονείς όλα τα αντικείμενα, (παιχνίδια, ρούχα, παλιά βιβλία, κλπ) που δε χρειάζονται τα παιδιά τους. Συζητάμε τι μπορούμε να κάνουμε με αυτά: να τα επισκευάσουμε και να τα χαρίσουμε δίνοντας χαρά σε άλλα παιδιά, να τα μετατρέψουμε σε άλλο χρηστικό αντικείμενο (π.χ το σπασμένο ποδηλατάκι να το κάνουμε κρεμάστρα για τις ομπρέλες κ.α)

-Κουκλοθέατρο: παίζουμε το παραμύθι της Αντιγόνης Παρούση «ήταν ένα μικρό χαρτάκι»

Πόσα είναι τα σκουπίδια; Στόχος: να καταλάβουμε ότι λόγω υπερκατανάλωσης αγοράζουμε πράγματα που σχεδόν άμεσα καταλήγουν στα σκουπίδια.

Δραστηριότητες:

-Παρατηρούμε συστηματικά τους κάδους της τάξης μας (στο καλάθι της κουζίνας πετάμε φαγητά και οργανικά απορρίμματα και στον κάδο της τάξης πετάμε τις συσκευασίες από τα φαγητά μας, τα χαρτιά και τα υπόλοιπα ανόργανα απορρίμματα).

-Συγκρίνουμε καθημερινά τον όγκο των δύο κάδων και αναζητούμε τρόπους να μειώσουμε την ποσότητα των σκουπιδιών μας (προσεκτική χρήση του χαρτιού ζωγραφικής, επαναχρησιμοποίησή του, μετατροπή συσκευασιών σε χρηστικά αντικείμενα)

-Αγωγή υγείας: Ευαισθητοποιούμε τα παιδιά στη σημασία της συσκευασίας. Μπορούμε να επιλέξουμε προϊόντα χωρίς συσκευασία; Έχει αυτό επιπτώσεις στην υγεία μας και στο περιβάλλον; (πχ κρουασάν από το φούρνο σε χάρτινη συσκευασία). Μια μέρα που ένα παιδί έχει γενέθλια στον παιδότοπο ζητάμε από τους γονείς του την επομένη να μας φέρουν όλα του τα δώρα μαζί με το περιτύλιγμα και τη σακούλα τους. Στην τάξη κάνουμε διαχωρισμό και ανακαλύπτουμε ότι μια μικρή κούκλα έχει ένα τεράστιο κουτί και μια ακόμα μεγαλύτερη πλαστική σακούλα. Αποφασίζουμε να γράψουμε γράμματα στις εταιρίες παιχνιδιών που τα ονόματά τους είναι πάνω στα κουτιά και να ζητήσουμε να χρησιμοποιούν συσκευασίες φιλικές προς το περιβάλλον για τα παιχνίδια αλλά ακόμα και για τα ίδια τα παιχνίδια, που όλα είναι φτιαγμένα πια από πλαστικό!

Πού πάνε τα σκουπίδια; Στόχος: Να αντιληφθούμε ότι τα σκουπίδια κοντεύουν να γίνουν περισσότερα από τους ανθρώπους και η λύση της «χωματερής» -που κανείς δε τη θέλει κοντά στο σπίτι του- δεν είναι πλέον λύση.

Δραστηριότητες:

-Προβολή βίντεο με θέμα τις χωματερές προκειμένου να αποκτήσουν τα παιδιά εικόνα του προβλήματος.

-Ψάχνουμε να βρούμε ποιος είναι ο υπεύθυνος όχι να κουβαλάει τα σκουπίδια αλλά να τα «τακτοποιεί» κάπου πριν γεμίσουν όλο τον κόσμο. Σκεφτόμαστε ότι ίσως να είναι ο Δήμος και σκεφτόμαστε να καλέσουμε τον Αντιδήμαρχο Καθαριότητας να μας διαφωτίσει.

Μας ενοχλούν τα σκουπίδια; Στόχος: να αντιληφθούμε ότι τα σκουπίδια δημιουργούν προβλήματα «υγείας» στο περιβάλλον μας (δυσωδία, μικρόβια, μόλυνση υδροφόρου ορίζοντα) και αν «αρρωστήσει» το περιβάλλον μας αρρωσταίνουμε κι εμείς που ζούμε μέσα του.

Δραστηριότητες:

-Διαβάζουμε το Βρομοχώρι - Σοφίας Ζαραμπούκα και συζητάμε τα προβλήματα των κατοίκων του.

-Στοιβάζουμε επί μια εβδομάδα τα ανόργανα σκουπίδια μας σε μια γωνιά της τάξης. Συνειδητοποιούμε το πρόβλημα του χώρου που καταλαμβάνουν. Αν τα πάμε μακριά θα καταλάβουν το χώρο άλλων ανθρώπων.

-Παιχνίδια με οπτικό υλικό και φωτογραφίες καθαρό/βρόμικο ποτάμι, γαλανός ουρανός, ουρανός γεμάτος καπνό από τα φουγάρα κ.ά.). Τα παιδιά καλούνται να βρουν σε ποιες απ' αυτές υπάρχει κάποιο πρόβλημα. Δημιουργούμε ιστορίες με πρωταγωνιστές ζώα, ψάρια, παιδάκια που ζουν μέσα στις εικόνες.

Β' ΦΑΣΗ: ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΩΣ ΑΤΟΜΟ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΩΣ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ

Μετά την Α' φάση τα παιδιά έχουν κατανοήσει γιατί μπήκαν οι «μπλε κάδοι» στις γειτονιές και γιατί προχωράμε σε ανακύκλωση. Αλλά παράλληλα έχουν συνειδητοποιήσει ότι η ανακύκλωση μόνη δε λύνει το πρόβλημα γιατί και πάλι, τα σκουπίδια είναι πολλά. Οπότε καταλήγουν ότι πρέπει να αλλάξει κάτι, δεν αρκεί μονάχα να ανακυκλώνουμε: πρέπει να σκεφτούμε τρόπους να λιγοστέψουμε τα σκουπίδια μας.

Ζητάμε ενημέρωση μέσω διαδικτύου από περιβαλλοντικές οργανώσεις. Χρησιμοποιούμε τον Η/Υ του σχολείου για να στείλουμε γράμματα στην Greenpeace, WWF, αλλά και στην unicef και οργανώσεις που ενδιαφέρονται για τον αναπτυσσόμενο κόσμο, να δούμε αν τα πράγματα με τα σκουπίδια εκεί είναι το ίδιο με εμάς.

Μετά από αυτά οι στόχοι επαναπροσδιορίζονται και διαμορφώνουμε ένα νέο ιστόγραμμα.

Κεντρικός στόχος της Β΄ φάσης είναι να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι, με το να κοιτάμε μόνο τα πράγματα δεν αλλάζουν. Αν κάτι θέλουμε να αλλάξει, τότε πρέπει να αλλάξουμε κι εμείς για να το πετύχουμε.

α) εγώ:

Ο καθένας στο σχολείο φτιάχνει μια αφίσα για τον εαυτό του, που γράφει επάνω τι μπορεί ο ίδιος να κάνει για να έχουμε λιγότερα σκουπίδια –κι επειδή δεν ξέρουμε ακόμα να διαβάζουμε καλά, φροντίζει να κάνει και μια εικονογράφηση που θα του υπενθυμίζει τι γράφει δίπλα.

Ζητάμε επισταμένως να γράψουν μόνο αυτά που σκοπεύουν να τηρήσουν. Μερικές ιδέες, που μας τις έχει δώσει η πληροφόρηση από την Greenpeace είναι:

- **«Το χρειάζομαι ή απλά το θέλω;»**

Δραστηριότητες:

- να καταγράψουν με τη βοήθεια των γονιών τους τα παιχνίδια που έχουν σπίτι τους και να δουν με πόσα πραγματικά παίζουν και τα χρειάζονται.

- διαβάζουμε το βιβλίο «Το δέντρο που έδινε» -Σελ Σίλβερσταϊν που εξηγεί πόσο δύσκολο είναι να είμαστε χαρούμενοι όταν μόνο παίρνουμε (όπου τότε γινόμαστε ανικανοποίητοι γιατί ζητάμε ακόμα περισσότερα), ενώ αντίθετα, μπορούμε να «γεμίζουμε» προσφέροντας στους άλλους.

- Οργανώνουμε «μικρές συνομοσίες καλοσύνης»: όταν κάποιος συμμαθητής έχει γιορτή, γενέθλια, ή δείχνει απλώς κακοδιάθετος ή στενοχωρημένος, χειροποίητες μικρές εκπλήξεις μπορούν να τον κάνουν να χαρεί ενώ ταυτόχρονα τα παιδιά συνειδητοποιούν πόση χαρά μπορούν να νιώσουν προσφέροντας στους άλλους.

- **«Δε θέλω το κουτί»:** Αγοράζω πράγματα χωρίς συσκευασίες.
- **«Ψάχνω το »:** Αναζητώ το λογότυπο της ανακύκλωσης στα προϊόντα που αγοράζω.
- **«Όχι άλλο πλαστικό»:** Προτιμώ τις γυάλινες επιστρεφόμενες φιάλες και συσκευασίες.
- **«Σ' αγαπώ –δε σε πετώ»:** Επαναχρησιμοποιώ τα υλικά και δεν τα πετάω αλόγιστα

Δραστηριότητες

-Σκέψου πώς θα ένιωθαν τα σκουπίδια αν είχαν αισθήματα, πώς θα νιώθαμε εμείς αν κάποιος μας «πέταγε» -δεν ήθελε να είναι πια φίλος μας ή δεν νοιαζόταν για μας ενώ εμείς θα είχαμε και άλλα να του προσφέρουμε.

-Βρες σπίτι σε παλιά παραμύθια, φτιάξε ένα νέο παραμύθι ανακατεύοντας παλιά παραμύθια, φτιάξε ένα πάπλωμα για να μην κρυώνεις από κομμάτια ρούχων που φόραγες μωράκι και πια δε τα θες κλπ.

- «**προτιμώ τάπερ- όχι πολυπαγκ**»
- «**κάνω δώρα με την αγάπη μου, όχι με τα λεφτά των άλλων**»: Χρησιμοποιώ την φαντασία μου για να φτιάξω δώρα αντί να τα αγοράσω έτοιμα.

β) εμείς -στο σχολείο:

- Οργανώνουμε την τάξη με τρόπο που να χρησιμοποιούμε μονάχα όσα υλικά μας είναι απαραίτητα.
- Φροντίζουμε τους μαρκαδόρους, βάζουμε τα καπάκια και τους προσέχουμε γιατί αν τους αφήνουμε ανοιχτούς και στεγνώνουν θα καταναλώνουμε συνέχεια νέους .
- Αποφασίζουμε να μην αγοράζουμε πράγματα αν μπορούμε να τα φτιάξουμε μόνοι μας: πχ μολυβοθήκες από συσκευασίες, κουκλοθέατρο από χαρτόκουτο ψυγείου, κούκλες από παλιές κουτάλες και κουρέλια κλπ.
- Κάθε φορά που κάνουμε σκουπίδια μειώνουμε τον όγκο τους βοηθώντας ο ένας τον άλλο πχ ο ένας κρατά το κουτί κι ο άλλος το ζουλάει να μικρύνει και το πετάμε στον σωστό κάδο (κουζίνα- οργανικά, στην τάξη: ανακυκλώσιμα).

γ) εμείς -στο σπίτι:

- Σε συνεργασία με τα παιδιά φτιάχνουμε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο που θα μοιράσουν σε συγγενείς και φίλους (με οδηγίες: να μη χρησιμοποιούν πλαστικές σακούλες για τα ψώνια, να προτιμούν τα προϊόντα χωρίς συσκευασία, να προτιμούν τις μεγάλες από τις μικρές συσκευασίες, τις φιλικές προς το περιβάλλον, να χρησιμοποιούν τάπερ και όχι σακουλάκια μιας χρήσης, να χρησιμοποιούν επαναφορτιζόμενες μπαταρίες, λάμπες που εξοικονομούν ενέργεια, να προμηθευτούν δοχείο κομποστοποίησης προκειμένου να μετατρέπουμε τα οργανικά μας απορρίμματα σε λίπασμα για τις γλάστρες μας κ.α)

Γ' ΦΑΣΗ: ΑΝΟΙΓΜΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Στόχος: να σχεδιάσουν δράσεις και να βιώσουν την χαρά της συλλογικής προσπάθειας για την αλλαγή ενός προβλήματος

Δραστηριότητες:

- Ως ομάδα αποφασίζουμε να πάμε να επισκεφθούμε τον Δήμαρχο
Διατυπώνουμε τις απορίες μας, καταθέτουμε τις προτάσεις μας, καλούμε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για να δώσουν δημοσιότητα στο γεγονός.
- Οργανώνουμε έκθεση-παζάρι με τίτλο «Αγάπα με και κράτα με!». Τα χρήματα θα γίνουν «δώρα χαράς» για τα παιδιά που τα έχουν ανάγκη.
Τα εκθέματα τα έχουμε κατασκευάσει καθ' όλη τη διάρκεια του project «μεταμορφώνοντας» παλιά ή άχρηστα αντικείμενα και συσκευασίες μέσα από δραστηριότητες «επαναφοράς»-επισκευής ή χρήσης με άλλο τρόπο παλιών αντικειμένων.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση γίνεται και τμηματικά ανά περιόδους κατά τη διάρκεια του project, αλλά και συνολικά στο τέλος του προγράμματος.

Όσο αφορά στο θέμα των παιδιών:

Θα αντιληφθούμε ότι η μέθοδος είχε επιτυχία εάν από την Β' Φάση και κυρίως μετά την Γ' παρατηρήσουμε ότι:

-άλλαξε η στάση τους στο χειρισμό των υλικών, στη διαχείριση των απορριμμάτων, στην αντιμετώπιση παλιών παιχνιδιών στο χώρο του νηπιαγωγείου και του σπιτιού

-επανατοποθετήθηκαν απέναντι στη προσέγγισή τους σχετικά με το φαινόμενο της κατανάλωσης αγαθών («δεν το χρειάζομαι απλά το θέλω»)

-ένιωσαν ότι αρκετές φορές το να δίνεις (ακόμα κι ένα μικρό λουλουδάκι) και να κάνεις τον άλλο χαρούμενο σου προσφέρει μεγαλύτερη χαρά απ' το να παίρνεις (το πιο ακριβό παιχνίδι)

-κατανόησαν ότι ο καθένας μόνος του μπορεί να κάνει τη διαφορά, αλλά και πολλοί μαζί αν ενωθούν μπορούν να βοηθήσουν να λυθούν προβλήματα

-κατανόησαν ότι δεν αρκεί απλά να μαθαίνεις πως κάτι είναι βλαβερό πρέπει και να (αντι)δρας ώστε να μην βλάπτει εσένα και τους άλλους.

-εμπλουτίστηκε το λεξιλόγιό τους και απέκτησαν κριτική ικανότητα απέναντι σε στάσεις και συμπεριφορές δικές τους αλλά και του κοντινού τους περιβάλλοντος

Όσον αφορά στον εκπαιδευτικό:

Σε ένα τέτοιο project πιστεύουμε πως παίζει σημαντικό ρόλο η τακτική αυτοαξιολόγηση και ο επαναπροσδιορισμός των στόχων. Οι στόχοι πραγματοποιούνται ή πρέπει να επαναπροσδιοριστούν; Η ομάδα συνεχίζει να ενδιαφέρεται για το θέμα; Τα εποπτικά υλικά που χρησιμοποιούνται καλύπτουν τις ανάγκες του προγράμματος; Έχουμε καταφέρει να κινητοποιήσουμε τα παιδιά και τους γονείς; Λειτουργούμε σαν πρότυπα με τη στάση μας και την προσωπική μας πρακτική;

Ακόμα κι αν αντιμετωπίσουμε προβλήματα στη συνεργασία μας με γονείς και φορείς, ακόμη κι αν οι στόχοι μας έχουν επιτευχθεί σε μικρότερο βαθμό απ' ό,τι περιμέναμε, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι μερικές φορές ακόμα κι αν ο προορισμός δεν ήταν όπως τον φανατιζόμασταν, τουλάχιστον κερδίσαμε εμπειρίες από το ταξίδι. Και αυτές ίσως μας φτάσουν σε καλύτερους προορισμούς με το πέρασμα των χρόνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ajzen, I., (2002). *Constructing a TpB Questionnaire: Conceptual and Methodological Considerations*

Eiser, J. R., (1994). *Attitudes, chaos and the connectionist mind*. Blackwell Oxford UK & Cambridge USA

Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π., Μπασαγιάννη, Ελ. (2005). *Οδηγός Νηπιαγωγού*. ΥΠΕΠΘ & Π.Ι., ΟΕΔΒ Αθήνα.

Φλογαϊτη Ευγ. & Λιαράκου Μ. (2003). *Η διεπιστημονικότητα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση: κατάκτηση ή ζητούμενο, θέματα στην εκπαίδευση*. 4:1, 85-89, leader books

Φλογαϊτη Ευγ. (2008). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση/ Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία* (σημειώσεις στην Θεματική Εβδομάδα Ιανουάριος- Φεβρουάριος 2008)

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΑ SITES

<http://www.minenv.gr/4/41/4111/g411100.html> (Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ.)

<http://00357.com/com/index2/anakyklosi/default.asp> (ανακύκλωση)

http://web.mac.com/washford/Wills_Words/Artists_Statement.html (recycle words)

**ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ
ΤΑΞΗ:**

Silverstein S. (1989). *Το δέντρο που έδινε*. Δωρικός, Αθήνα.

Βλαχοπούλου Στ. (1997). *Το πράσινο εργοστάσιο*. Κέδρος, Αθήνα.

Ζαραμπούκα Σ. (1997). *Το βρωμοχώρι*. ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα.

Παναγιωτοπούλου- Ρίζου Λ. (2006). *Ένα δέντρο ζητάει αυλή*. Μίνωας, Αθήνα.

Παρούση Αντ. & Κυριτσόπουλος Γ. (2000). *Ήταν ένα μικρό χαρτάκι*. Ελληνικά
Γράμματα, Αθήνα.